ՃԱՌ

ԳԵՐՊ. Հ. ԳԷՈՐԳ ՎՐԴ. ՀԻՒՐՄԻՒԶԵԱՆ ԱԲԲԱՀՕՐ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Հոկտեմբեր, 1846

Տեարք,

ԺԴ. դարու վերջաւորութեան, պատերազմի եւ աւերի դար, երբ Հայաստանն ալ յաղթողին լուծը կը կրէր, Ֆրանսայի այս հողը, միշտ վեհանձնօրէն ասպընջական, մեր հայրենակիցներուն կը պարգեւէր հանգըստեան մը եւ դամբան մը մեր վերջին թագաւորին։

Մեզի համար, որ աւելի երջանիկ ենք քան մեր նախնիքը, բախտ տրուեցաւ գալու այսօր համարձակօրէն քաղաքակրթութեան եւ լոյսերու ծոցին մէջ, խնդրելու քաղաքակիրթ քաղաքներու թագուհիէն այս կենդանի կայծերէն քանի մը հատ, լուսաւորելու ու վերածնելու համար մեր երկիրները։

Այս մեր երկու վիճակները իրարու հետ բախտաւորելով, ճանչնանք, Տեարք, Աստուծոյ ձեռքը, եւ օրհնենք այն ձեռքը որ երկար եւ տաժանագին փորձանքներէն փրկելով՝ մեզի առաջնորդեց անդորրութեան այս օրերուն։

Մեր նախնիքը իրենց դժբախտութիւնները եւ խեղճութիւնները, ամէն տեղ եւ ամէն պարագաներու տակ, տարին քաջութեամբ. անսասան գտնուեցան իրենց հաւատքին մէջ, իրենց ազգապահպանման մէջ, ու միշտ կատարեցին ազնիւ քաղաքացիի մը պարտականութիւնները։ Այս ուղղութեամբ յարատեւելով, ընդվզումի ոգիէն եւ անկարգ զգացումէն հեռու մնալով է որ արժանացան եւ ուզեցին ձեռք ձգել լաւագոյն պայմանները՝ խաղաղօրէն, օրինաւորապէս, կանոնաւորապէս։

Չէ կարելի տարակուսիլ այս իմաստուն եւ կշռադատ կեցուածքի արդիւնքին։ Արդարեւ Սուլթանները դարաւոր փորձէ մը յետոյ մեր հաւատարմութեան եւ մեր նուիրման, արժանի դատեցին զմեզ իրենց վստահութեան, եւ այսօրուան մեր ազատութիւններուն։ Հաւասարապէս, ուրիշ պետութիւններու մէջն ալ, ուր կ՚ապրինք, ընդունեցանք մեծերուն եւ հեղինակութիւններուն ոչ նուազ գնահատելի վկայութիւնները։

Շարունակենք ուրեմն, այս համեստ բայց ամուր ճամբան, ինչ որ մեր նախնիքը իրենց հնադարեան վեհանձնութեան մէջ տառապանքով ընդգծեցին մեզի, որպէսզի մեզ զօրեն անքակ շղթայով մը եւ դնեն այն ժամանակի բարձրութեան վրայ՝ ուր կոչուած ենք ապրելու։

Այս մշակոյթը ստանալու միջոցները, որ աղբիւր է ամէն յառաջադիմութեան, ամէն քաղաքակրթութեան, աստուածային նախախնամութիւնը շատ հեռուէն պատրաստեց մեզի հրաշագործ պարագաներու բերմամբ։ Հայաստանի բաժանումէն յետոյ, երբ ան իր ազգապահպանման սրտէն հարուածուած էր, երբ այլեւս կեդրոն մը չկար՝ ուր իր լեզուն, իր աւանդութիւնները կարենային ընդունուիլ ու ձերբազատուած՝ կարենային ծլարձակուիլ ազգին վրայ։

250 *տարիներ մեր հայրերը կրեցին այս վիճակին հետեւանքները. մեր լեզուն, մեր պատմութիւնը յաւիտենական կորուստի մէջ էր։*

Բայց Աստուած մեր վրայ կը հսկէր։

Ասիայի խորէն պատանի մը, աւելի երկինքէն ներշնչուած քան դարու իմաստութենէն ուղղուած տոչորուող, իր ամէնէն մատղաշ տարիքին, գերազոյն Աստուծոյ եւ իր ապերջանիկ Հայրենիքին սիրով, ըմբռնեց թէ իր Հայրենիքը երբեք պիտի չկարենայ իր դարաւոր փայլը վերստանալ՝ մինչեւ որ թաղուած մնայ տգիտութեան խաւարին մէջ։

Արդ, խաւարէն դուրս հանելու ազնիւ առաքելութեան մը կը ձեռնարկէ անլուր ջանքերով, անյաղթելի կարծուած արգելքները հարթելով՝ կը յաջողի 1717ին, հիմնելու Ս. Ղազար կղզիին մէջ, Վենետիկի Մխիթարեան Հաստատութիւնը։ Անոնց անունով է ահա, անոնց մեծերուն անունով է որ ես պատիւ եւ իրաւունք ունիմ ձեր առջեւ իմ ձայնս բարձրացնելու, Տեարք, այս հանդիսաւոր օրուան մէջ։

Գուցէ կը սպասէք, Տեարք, որ ձեզի պատմեմ թէ այս հերոս պատանին, Ասիայի խորէն գալով, մինչեւ ո՞ր աստիճան, իր Ազգին վերածնունդին համար, կըրցաւ իր նպատակին հասնիլ։ Եւ իմ զգացումը զիս պիտի մղէր անկասկած ձեզի պատմելու, դեռ նոր բարձրացած իմ հոգեկիցներու կամքով, Մեծն Մխիթարի չորրորդ անգամ թափուր մնացած աթոռին վրայ, եթէ երկիւղ չունենայի պակսած ըլլալ համեստութեան դէմ, որ ան այնքան կը սիրէր ու կը յանձնարարէր։

Համոզուած ենք թէ իր անձին եւ իր առաջին աշակերտներուն, որոնք գիտցան այնքան լաւ կերպով ըմբռնել իր գաղափարները եւ ընդլայնել, կը պարտինք Մ. Մուրատեանի յղացած եւ իրագործուած վեհանձն մտածումին՝ ձգելու մեզի կարեւոր կտակ մը, որուն շնորհիւ կրցանք այս մայրաքաղաքիս մէջ, եւրոպական քաղաքակրթութեան կեդրոնին մէջ, հիմնել այս վարժարանը, որ պիտի ըլլայ, ինչպէս կը յուսանք, Հայերուն համար լոյսի եւ վերածնունդի օրրան մը։ Ցարդանք մեր Բարերարի յիշատակին, եւ օրհնենք միշտ Մ. Մուրատը, որ իր տաղանդով եւ առեւտուրով ունեցած անբաւ հարստութենէն, Հնդկաստանին մէջ, բաժին հանեց այսպիսի նուիրական նպատակի մը համար։

Միանգամայն հարկ կը զգանք համարձակօրէն եւ հրապարակաւ յայտարարելու մեր երախտագիտութիւ-